

การศึกษาหัตถกรรมอิฐและกระเบื้องดินเผา ทำนางหอม จังหวัดสงขลา

อรทัย สัตยสังข์สกุล*

บทนำ

ทำนางหอมเป็นชุมชนหนึ่งในตำบลน่าน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่ยังคงอนุรักษ์การทำหัตถกรรมพื้นบ้านอิฐและกระเบื้องดินเผาของเมืองสงขลาไว้ โดยใช้กรรมวิธีในการผลิตแบบดั้งเดิมที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษมาหลายชั่วอายุคน ทำให้ผลิตภัณฑ์อิฐและกระเบื้องดินเผาของที่นี่มีรูปแบบและคุณสมบัติที่เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศของท้องถิ่นกล่าวคือ เมื่อนำไปมุงหลังคาจะทำให้อากาศภายในบ้านเย็นสบาย อีกทั้งมีความทนทาน สามารถใช้งานได้นานเป็นที่ต้องการของตลาด จึงสามารถสร้างงานสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แต่ปัจจุบันการผลิตอิฐและกระเบื้องในชุมชนดังกล่าวได้ลดการผลิตลงอย่างมาก ไม่ทันกับความต้องการของตลาด เนื่องจากการขาดแคลนแรงงานและยังใช้กรรมวิธีแบบเดิมโดยไม่ได้นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้ในการผลิต จึงเป็นที่มาของการศึกษานี้

ความเป็นมา

จุดเริ่มต้นของการทำอิฐกระเบื้องดินเผาดังกล่าว ใครเป็นผู้ริเริ่มนั้นไม่อาจสืบค้นได้อย่างถูกต้องแน่นอนเพราะไม่มีหลักฐานที่บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร นอกจากคำบอกเล่าของผู้ประกอบการในอดีตและปัจจุบันที่ยังมีชีวิตอยู่ จากการศึกษาวิถีชีวิตของชาวชุมชนบ้านน่าน้อยของสุนันท์ อินทนิล (2544 : 101) ได้กล่าวถึงความเป็นมาของอาชีพนี้ว่า ชาวบ้านชุมชนบ้านทำนางหอม ตำบลน่าน้อยได้ประกอบอาชีพทำอิฐและกระเบื้องดินเผามาตั้งแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ผู้เริ่มประกอบอาชีพนี้คือคนจีนที่อพยพมาจากประเทศจีนโดยเข้ามาตั้งถิ่นฐานและสร้างโรงอิฐขึ้นใกล้แหล่งที่มีดินเหนียวน้ำเค็ม บริเวณทุ่งคลองซึ่งตั้งอยู่ริมคลองทำนางหอม อิฐและกระเบื้องดังกล่าวได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายทั้งภายในและภายนอกชุมชน นอกจากนี้ สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ดิลก วุฒิพาณิชย์ และประสิทธิ์ ชินการณ (2543 : 242) ได้กล่าวถึงอิฐและกระเบื้องดินเผาดังกล่าว สรุปได้ว่า ชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานที่เกาะยอและพื้นที่ใกล้เคียงเมืองสงขลาได้นำดินเหนียวน้ำเค็มซึ่งมีคุณลักษณะเหมาะสมสำหรับใช้ทำเครื่องปั้นดินเผา

*อาจารย์ประจำ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตสงขลา

เพราะมีความเหนียวและทนทานกว่าดินเหนียวน้ำจืดมาทำกระเบื้องมุงหลังคา ทำอิฐปูพื้น ฯลฯ สินค้าดังกล่าวได้รับความนิยมกันอย่างแพร่หลาย ทั้งในภาคใต้ ภาคกลาง ตลอดถึงมลายูส่วนเหนือ ทำให้วัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรมได้ปรับเปลี่ยนจากอาคารเรือนไม้มาเป็นตึก และเปลี่ยนจากอาคารมุงหลังคาด้วยจาก มาเป็นมุงหลังคาด้วยกระเบื้องดินเผา จากคำบอกเล่าของ อ้อม ทิพโอสถ (ภาพแสดงที่ 1) เจ้าของโรงอิฐและกระเบื้องดินเผาบ้านทำนองหอม ซึ่งเปิดดำเนินกิจการตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ล้นสุดจนถึงปัจจุบัน ได้กล่าวถึงอาชีพการทำอิฐและกระเบื้องดินเผา ของชุมชนแห่งนี้ว่า เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ล้นสุดลง อิฐและกระเบื้องดินเผาเป็นที่ต้องการของตลาดมาก จึงมีผู้ตั้งโรงทำอิฐและกระเบื้องขึ้นประมาณ 20 กว่าโรง คนในชุมชนมีงานทำและมีรายได้ดี นอกจากนี้การได้ทำงานร่วมกันส่งผลให้สมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การดำเนินชีวิตมีความสุขปราศจากโจรผู้ร้ายเช่นในปัจจุบัน ต่อมาเมื่อรัฐบาลประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 เป็นต้นมา วิถีชีวิตของชาวชุมชนน้ำน้อยต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่ความลำบาก อาชีพการทำอิฐและกระเบื้องดินเผาก็ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาด้วยเช่นกัน กล่าวคือได้มีอิฐและกระเบื้องจากโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งมีรูปแบบที่หลากหลาย มีหลายสี หาซื้อได้ง่าย ออกวางจำหน่ายตามท้องตลาด ชาวบ้านทั้งภายในและภายนอกชุมชนจึงเปลี่ยนไปใช้อิฐและกระเบื้องแบบแปลกใหม่ที่ผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรมแทน เมื่อความนิยมในการใช้อิฐและกระเบื้องดินเผาพื้นเมืองน้อยลง ผู้ประกอบการ จำนวน 20 กว่าราย จึงทยอยกันเลิกกิจการเรื่อยมาจนปัจจุบันเหลือผู้ประกอบการเพียง 2 ราย คือนายอ้อม นางฉิ้น ทิพโอสถ และนางนวลแก้ว แก้วประดับเพชร และมีชาวบ้านเป็นแรงงานในการผลิตประมาณ 30 คน ซึ่งล้วนแต่เป็นผู้สูงอายุทั้งสิ้น ส่วนลูกหลานในชุมชนเห็นว่าอาชีพดังกล่าวไม่มั่นคง อีกทั้งเป็นงานที่หนักและเหนื่อยจึงไม่สนใจที่จะสืบทอดอาชีพดังกล่าว และหันไปประกอบอาชีพอื่นภายนอกชุมชนแทน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2546 ค่านิยมของคนในสังคมไทยเปลี่ยนไป ผู้คนหันมาให้ความสำคัญกับสินค้าพื้นบ้านที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพราะรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว รมว.คร.ให้มีการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมอาชีพของประชาชนในท้องถิ่นโดยมุ่งเน้นพัฒนาอาชีพที่มีศักยภาพของแต่ละชุมชนและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้เป็นสินค้า OTOP ที่ได้มาตรฐานในระดับจังหวัดและระดับประเทศ นโยบายดังกล่าวทำให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางมาท่องเที่ยวในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศเพิ่มขึ้น ผู้ประกอบการด้านธุรกิจการท่องเที่ยวจึงขยายการก่อสร้างที่พัก ร้านอาหาร ตลอดจนสิ่งปลูกสร้างต่างๆ แบบไทยๆ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ดังนั้นอิฐและกระเบื้องทำนองหอมจึงกลับมาได้รับความนิยมอีกครั้ง จนผู้ประกอบการที่เหลืออยู่ 2 ราย ไม่สามารถผลิตสินค้าได้ทันกับความต้องการของตลาดดังคำบอกเล่าของ อ้อม ทิพโอสถ ว่าขณะนี้อิฐและกระเบื้องทำนองหอมกลับมาได้รับความนิยมจากตลาดอีกครั้ง โดยผู้ประกอบการด้านโรงแรม ที่พัก ร้านอาหาร ตลอดจนผู้มีฐานะดีจะสั่งอิฐและกระเบื้องทำนองหอมไปสร้างร้านอาหาร บ้านทรงไทย และอาคารใช้วัสดุสินค้า ตลาดที่สำคัญคือ ภูเก็ต เกาะสมุย และร้านค้าในหาดใหญ่ ทำให้ผลิตสินค้าไม่ทันตามความต้องการของตลาดซึ่งมีสาเหตุสำคัญ 2 ประการคือ

1. ขาดแคลนแรงงานในการผลิต
2. ผู้ประกอบการใช้กรรมวิธีในการผลิตแบบเดิมที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ เพราะไม่มีความรู้ในการนำเทคโนโลยีเครื่องทุ่นแรงมาประยุกต์ใช้ในการผลิต

ภาพแสดงที่ 1 การสัมภาษณ์ นาย อ้อม ทิพย์โสด

วัสดุและกรรมวิธีการผลิต

การผลิตอิฐและกระเบื้องดินเผาทำนองหอมนั้นใช้วัสดุและกรรมวิธีในการผลิตเช่นเดียวกับการผลิตอิฐและกระเบื้องดินเผาเมืองสงขลา ซึ่งสุภาคย์ อินทองคงและสงบ สงเมือง (2542:91-97) ได้กล่าวสรุปไว้ดังนี้

1. วัสดุและอุปกรณ์เครื่องมือ

การผลิตกระเบื้องดินเผาเมืองสงขลา ประกอบด้วยวัตถุดิบและอุปกรณ์เครื่องมือ ดังนี้

1.1 วัตถุดิบ คือ ดินเหนียว ซึ่งจะอยู่ไม่ห่างไกลจากบริเวณที่ตั้งเตาเผา กล่าวคือ หากมีแหล่งดินเหนียวอยู่ในบริเวณใดผู้ผลิตมักไปตั้งเตาเผายู่ในบริเวณนั้นซึ่งส่วนใหญ่ได้แก่บริเวณที่ลุ่มชายฝั่งทะเลที่ไม่อาจใช้พื้นที่ประกอบการอาชีพอื่นได้ ซึ่งมีเนื้อที่กว้างใหญ่ไม่น้อยกว่า 10,000ไร่ เป็นแหล่งดินดีมีความเหนียวพอเหมาะสำหรับหัตถกรรมประเภทนี้ เพราะไม่ค่อยมีทรายหรือวัตถุเจือปน และให้ความทนทานถาวรสูง

1.2 อุปกรณ์เครื่องมือ แบ่งได้ 2 ประเภท ดังนี้

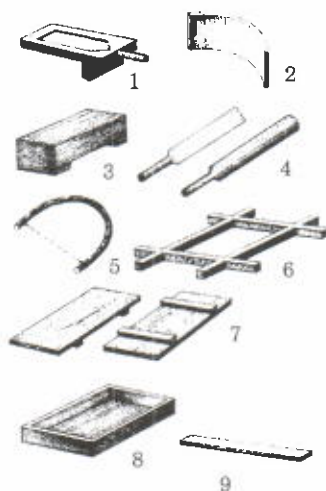
1.2.1 อุปกรณ์เครื่องมือการเตรียมดิน ประกอบด้วย จอบ เสียมคันธนู หรือเครื่องตัดดิน ถังน้ำ เครื่องคลุกดิน และอุปกรณ์เครื่องมือทำแผ่นกระเบื้อง

1.2.2 อุปกรณ์เครื่องมือทำแผ่นกระเบื้อง ประกอบด้วยแม่พิมพ์ เบ้าคันธนู ไม้ตี แท่นรองตี ม้ารองกระเบื้อง ตะแกรงร่อน ชี้อัดแกลบ และกะเปาะสำหรับกันชี้อัด (ภาพแสดงที่ 2)

2. กรรมวิธีการผลิตและขั้นตอนในการผลิต ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

2.1 การเตรียมดิน เมื่อแน่ใจว่าดินบริเวณใดมีคุณสมบัติเหมาะกับการทำกระเบื้องแล้ว ผู้ประกอบการก็จะใช้จอบขุดบริเวณนั้นลึกประมาณ 2 ศอกจอบ แล้วใช้เสียมแทงตักขึ้นจากหลุมทีละแห่ง หรือไม่ก็ใช้เครื่องตัดที่เรียกว่า คันธนูหรือคันธนูตัดดินในหลุมให้เป็นแท่งใหญ่นำขึ้นกองไว้ที่ปากหลุม เมื่อได้จำนวนดินตามต้องการแล้วขึ้นเหยียบบนกองดินนวดให้เข้าเป็นเนื้อเดียวกัน จากนั้นนำไปเก็บไว้ที่โรงเรือนทำกระเบื้อง ซึ่งปกติจะปลูกสร้างไว้หน้าเตาเผา เพื่อเตรียมไว้ทำแผ่นต่อไป ก่อนทำจะแยกดินที่ต้องใช้มานวดอีก 2 รอบ เพื่อคัดสิ่งเจือปนออกและเพื่อให้เนื้อดินเข้ากันสนิท (ภาพแสดงที่ 3)

ภาพแสดงที่ 2 อุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในการทำกระเบื้องดินเผาชนิดต่าง ๆ

แสดงอุปกรณ์การทำกระเบื้องดินเผา

1.แม่พิมพ์	2.เป่ากันซีเถ้า	3.แท่นรองดี
4.ไม้ตี	5.คันธนูหรือเครื่องตัดดิน	6.เบ้า
7.กระดานรองเบื่อง	8.ตะแกรงร่อนซีเถ้า	9.ไม้พับหัวเบื่อง

ที่มา : สุภาcky อินทองคง และสงบ สงเมือง สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 1

ภาพแสดงที่ 3 แสดงการเตรียมดิน

2.2 การทำแผ่น ใช้วิธีกดดินเหนียวที่นวดดีแล้วลงบนแม่พิมพ์ โดยใช้ซี่ไถ่แกลบโรยบนแม่พิมพ์กันดินติดพิมพ์ แล้วใช้เท้าเหยียบตรงกึ่งกลาง-ซ้าย-ขวา และหัวแม่พิมพ์ตามลำดับ แล้วกลับมาเหยียบตรงกึ่งกลางอีกครั้ง รวม 5 ครั้ง โดยเหยียบให้เส้นไหลไปตามความลาดของแม่พิมพ์ จากนั้นใช้สายธนูตัดดินส่วนเกินออกจากแม่พิมพ์ โดยตัดจากส่วนหัวไปยังส่วนท้าย หรือไม่กี่ตัดเข้าหาตัวผู้เหยียบ ยกแม่พิมพ์ขึ้นกระแทกเบาๆ ให้ดินส่วนเกินเขยื้อนจากแม่พิมพ์ เอามือแตะตรงส่วนปลายของกระเบื้องแล้วยกแม่พิมพ์ขึ้นเล็กน้อย กระเบื้องก็จะติดมือออกมา ใช้มือทั้งสองประคองวางลงบนม้าวาง หรือกระดานรองที่เตรียมไว้ ทำเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ จนได้กระเบื้องตามปริมาณที่ต้องการ (ภาพแสดงที่ 4)

ภาพแสดงที่ 4 การทำแผ่น

2.3 การพับหัวกระเบื้อง เมื่อได้แผ่นกระเบื้องตามต้องการแล้ว นำกระเบื้องไปฝังไว้ที่ลานตาก แล้วจึงทำการพับหัวกระเบื้อง วิธีการพับหัว ใช้ไม้บางๆ ขนาดกว้างประมาณ 2 เซนติเมตร ความยาวเท่ากับความกว้างของหัวกระเบื้อง จับไม้ทาบลงบนส่วนหัวของกระเบื้องแล้วพับเข้าหาตัว หลังจากนั้นนำไปตากแดดให้แห้งหมดประมาณ 3-4 ชั่วโมง

2.4 การตีกระเบื้อง เมื่อพับหัวเรียบร้อยแล้ว นำกระเบื้องมาวางซ้อนเป็นชุดๆ ละ 5 แผ่น โดยให้หัวท้ายหันไปทางเดียวกัน เรียกชุดกระเบื้องดังกล่าวว่า 1 มือ ซึ่งให้ความสะดวกในการขนย้าย นำมาคว่ำลงบนแท่นรองตี โดยให้หัวกระเบื้องประกบกับหัวแท่น ใช้ไม้ตีตบเบาๆ 2-3 ครั้ง แล้วพลิกกลับ ตีตามแนวตั้ง จนได้กระเบื้องเรียบประกบกันดี จึงนำเข้าที่เก็บวางเรียงสลับซ้อนกันเป็นชุดๆ ตามแนวตั้งเพื่อเก็บไว้เผื่อต่อไป (ภาพแสดงที่ 5)

ภาพแสดงที่ 5 การตีและเรียงแผ่นกระเบื้อง

2.5 การเรียงกระเบื้องในเตาเผา นิยมเรียง 2 แบบ คือ แบบหน้าประกบหลัง หรือหัวเกี่ยวหัว และแบบหน้าประกบหน้าหรือหัวเกี่ยวหาง ซึ่งแต่ละแบบมีกรรมวิธีเป็นของตัวเอง เรียงตั้งทรงต่อกันเป็นชั้น ๆ จนได้กระเบื้องเต็มตัวเตาเหลือเฉพาะช่วงโดม ก็จะใช้วิธีเรียงอีกแบบหนึ่งคือ วางราบซ้อนสลับหัวหางกันเป็นชั้น ๆ จนเต็มยอดโดม

กรรมวิธีทำกระเบื้องดังกล่าว เป็นกรรมวิธีใช้กับการทำกระเบื้องมุงหลังคา ส่วนการทำกระเบื้องชนิดอื่น ๆ ที่ชาวสงขลาเรียกว่า อิฐ เช่น อิฐหน้าวัว เป็นต้น ขั้นตอนและวิธีการส่วนใหญ่คล้ายคลึงกัน ต่างกันเฉพาะขั้นตอนการทำแผ่นและอุปกรณ์เครื่องมือคือใช้วิธีนำดินเหนียวมาอัดลงในเบ้าที่มีแบบและขนาดต่าง ๆ ตามต้องการตกแต่งผิวให้ลื่นแล้วนำไปเคาะออกจากเบ้าวางเรียงบนแผ่นกระดานเพื่อผึ่งแดด แล้วนำมาเก็บไว้เตรียมเข้าเตาเผาต่อไป

2.6 การเผา เริ่มด้วยการนำอิฐมาก่อทำเป็นที่บรรจุเชื้อเพลิงบริเวณหน้าเชิงกรานตรงกึ่งกลางประตูเตาขนาดประมาณ 30x50x30 เซนติเมตร แล้วก่ออิฐปิดปากเตา เหลือช่องไว้เฉพาะพอใส่เชื้อเพลิง 2 ช่อง คือ บน-ล่าง แล้วก่อไฟเผาจากช่องบนก่อนแล้วต่อด้วยช่องล่าง ช่องละประมาณ 10-15 วัน แล้วแต่ขนาดของเตา เชื้อเพลิงนิยมใช้ไม้สะเม็ด ไม้ยาง ไม้วา และไม้เบญจพรรณอื่นๆ ที่หาได้บริเวณใกล้เคียง กำหนดความร้อนในเตาเผาด้วยเทอร์โมมิเตอร์ และกำหนดความพอดีของผลิตภัณฑ์ด้วยการสังเกตสีของควันไฟ ปล่องไฟ และแสงสว่างภายในเตา คือ ถ้ากระเบื้องสุกดีสีควันจะแดง ปากปล่องจะเหลือง และแสงภายในเตาจะสว่างจ้า เมื่อเผาเสร็จแต่ละช่องใช้โคลนทรายจากทะเลก่ออิฐปิดทิ้งไว้ประมาณ 20 วัน จึงเปิดเตานำกระเบื้องออกเก็บเตรียมไว้จัดจำหน่ายต่อไป (ภาพแสดงที่ 6)

ภาพแสดงที่ 6 เตาเผากระเบื้อง

บทอภิปราย สาเหตุความเสื่อมถอยของหัตถกรรมอิฐกระเบื้องดินเผาทำนองหอม

1. การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เมื่อรัฐบาลมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เน้นการผลิตเพื่อขาย เพื่อการแข่งขันในตลาดโลก ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีและภูมิปัญญาจากต่างแดน ได้ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากฝีมือของชาวบ้านค่อยๆ สูญหายไปจากท้องถิ่น ธุรกิจรายย่อยอยู่ไม่ได้ (สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ 2544 : 50) การมุ่งพัฒนาภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมของรัฐบาลทำให้โรงงานอุตสาหกรรมนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยผลิตสินค้าออกจำหน่าย และสินค้าประเภทอิฐและกระเบื้องดินเผาก็เป็นหนึ่งในสินค้าดังกล่าว กระเบื้องที่ผลิตจำหน่ายได้แก่ กระเบื้องลอนคู่ กระเบื้องซีเมนต์เคลือบสี กระเบื้องคอนกรีต กระเบื้องโปร่งแสง เป็นต้น (ผุสดี ทิพพิศ 2542 : 112) สินค้าดังกล่าวมีรูปแบบและสีที่หลากหลาย หาซื้อได้ง่ายตามท้องตลาด ชาวบ้านทั้งภายในและภายนอกชุมชนจึงหันมานิยมใช้สินค้าที่ผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มีความแปลกใหม่แทนสินค้าพื้นเมืองจากทำนองหอม

2. **กรรมวิธีในการผลิต** การที่ผู้ประกอบการยังคงใช้กรรมวิธีผลิตแบบดั้งเดิมที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษนั้น ข้อดีคือสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านแห่งนี้ยังคงรักษาคุณภาพและเอกลักษณ์ของสินค้าไว้ได้ แต่ในทางตรงกันข้ามกรรมวิธีในการผลิตแบบดั้งเดิมโดยใช้แรงงานคนเพียงอย่างเดียวทำให้ใช้เวลาในการผลิตนาน ต้นทุนในการผลิตจึงสูง และผลิตไม่ทันกับความต้องการของตลาดไม่สามารถแข่งขันกับสินค้าที่ผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งใช้เทคโนโลยีในการผลิตทำให้ผลิตสินค้าได้เร็วในปริมาณที่มาก ต้นทุนในการผลิตต่ำ สินค้าจึงมีราคาถูก อีกทั้งมีรูปแบบที่สวยงามให้เลือกมากมายและหาซื้อได้ง่าย ผู้บริโภคจึงหันมาซื้อสินค้าจากโรงงานอุตสาหกรรมแทน

นอกจากนี้กรรมวิธีผลิตแบบดั้งเดิมโดยไม่ใช้เครื่องทุ่นแรงนั้นทำให้การทำงานทำอิฐและกระเบื้องเป็นงานที่หนักและเหนียว อีกทั้งต้องใช้ความอดทน การช่างสังเกตและใช้เวลาในการฝึกฝนนานจึงจะสามารถทำอิฐและกระเบื้องให้เป็นสินค้าที่มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคหลากหลายในชุมชนจึงไม่สนใจที่จะรับการสืบทอดอาชีพดังกล่าวส่งผลให้ขาดแคลนแรงงานในการผลิต

3. **ค่านิยมของคนในชุมชน** ปัจจุบันคนรุ่นหนุ่มสาวในชุมชนมองอาชีพดังกล่าวว่าเป็นอาชีพที่ต้องใช้แรงงานและไม่มีเกียรติ จึงนิยมส่งลูกหลานเรียนหนังสือและไปประกอบอาชีพอื่นที่ไม่ต้องใช้แรงงานในเมืองแทน

4. **แนวทางการฟื้นฟูการทำอิฐและกระเบื้องดินเผาท่าทางหอม** จากการศึกษาพบว่าหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนสมาชิกในท้องถิ่นควรเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนฟื้นฟูการทำอิฐและกระเบื้องดินเผาท่าทางหอมในประเด็นต่างๆ ดังนี้

4.1 **ด้านการผลิต** ควรพัฒนาเครื่องมือที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนในการทำแผ่นอิฐและกระเบื้องแทนแรงงานคนที่ขาดแคลนอยู่ในปัจจุบัน การใช้เครื่องมือในการผลิตจะทำให้ผลิตสินค้าได้เร็วในปริมาณที่มากกว่าใช้แรงงานคน ส่งผลให้ต้นทุนในการผลิตถูกลงและมีสินค้าออกสู่ตลาดอย่างต่อเนื่อง

4.2 **ด้านรูปแบบของสินค้า** ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมและหน่วยงานอื่นๆ ควรเข้ามาให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการด้านพัฒนารูปแบบของสินค้าให้มีความหลากหลายตามความต้องการของตลาด

4.3 **ด้านการบริหารจัดการ** ควรให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการแก่ผู้ประกอบการเพื่อจะได้วางแผนการผลิต การจัดจำหน่าย การสำรองสินค้า เพื่อให้มีสินค้าออกสู่ตลาดอย่างต่อเนื่อง ให้ความรู้ด้านการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการขาย การจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย เพื่อให้สามารถคำนวณ ต้นทุนของสินค้า อันจะนำไปสู่การวางแผนเพิ่มปริมาณการผลิตสินค้าเพื่อลดต้นทุน และสามารถแข่งขันกับสินค้าจากโรงงานอุตสาหกรรมได้

4.4 **ด้านการอนุรักษ์** ส่งเสริมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในท้องถิ่นโดยเฉพาะเยาวชนและคนรุ่นหนุ่มสาวเห็นคุณค่า มีความรู้สึกรักและต้องการที่จะสืบสานอาชีพดังกล่าวให้กลับมาอยู่ในวิถีการประกอบอาชีพประจำวันของคนในท้องถิ่นสืบไป

บทสรุป

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาแล้วได้บ่งชี้ให้เห็นว่าสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านอิฐและกระเบื้องท่าทางหอมที่เกิดจากชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในชุมชนได้นำความรู้และเทคโนโลยีพื้นบ้านจากถิ่นเดิมของตนมาทำให้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น “คือดิน” ให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้น โดยการนำดินมาทำอิฐและกระเบื้องดินเผาโดยอาศัยแรงกายเป็นพลังสำคัญในการผลิต มีการถ่ายทอดกรรมวิธีในการผลิตและประสบการณ์อันเกิดจากภูมิปัญญาของชนสู่ลูกหลานสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน สามารถสร้างงานและรายได้ให้กับผู้คนในชุมชนมาโดยตลอดนั้น บัดนี้สินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านดังกล่าว

ไม่สามารถแข่งขันกับสินค้าจากโรงงานอุตสาหกรรมได้เพราะผู้ประกอบการยังคงใช้กรรมวิธีผลิตแบบเดิม อีกทั้งไม่มีความรู้ในการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ในการผลิตจึงทำให้คนหนุ่มสาวในชุมชนไม่สนใจที่จะสืบทอดอาชีพดังกล่าวและหันไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อ “ขายแรงงาน” แทน “การขายฝีมือ” ดังนั้นหากปล่อยให้การทำอิฐและกระเบื้องดินเผาดังกล่าวยังคงดำเนินการไปแบบดั้งเดิม โดยไม่มีลูกหลานอยากสืบทอด ในที่สุดเมื่อผู้ประกอบการและแรงงานในการผลิตเสื่อมถอยตัวนากำลัง หรือเสื่อมสูญไปอาชีพการทำอิฐและกระเบื้องซึ่งเกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เคยสร้างรายได้ให้กับชุมชนแห่งนี้มานับร้อยปีก็ต้องสูญสิ้นไปจากชุมชนท่านางหอมโดยสิ้นเชิง จึงน่าจะถึงเวลาแล้วที่หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชนจะต้องร่วมมือกันศึกษาปัญหาต่างๆ อย่างจริงจังและหาแนวทางพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการช่วยให้หัตถกรรมพื้นบ้านดังกล่าวมีความสามารถในการผลิต มีความสามารถแข่งขันทางธุรกิจได้โดยยังคงเอกลักษณ์และคุณภาพของสินค้าไว้เช่นเดิม ตลอดจนปลูกฝังให้เยาวชนในชุมชนมีจิตสำนึก แลเห็นความสำคัญเห็นคุณค่า มีความภาคภูมิใจในอาชีพที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้และร่วมมือกันฟื้นฟูอนุรักษ์อาชีพนี้ให้คงอยู่คู่กับชุมชนของตนสืบไป

เอกสารอ้างอิง

- ผุสดี ทิพทัส “กระเบื้อง” ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคกลาง เล่ม 1. กรุงเทพฯ : สยามเพรสแมเนจเม้นท์ จำกัด, 2542.
- สุชาติ รัตนปราการ. อนุสรณ์สุชาติ รัตนปราการ. สงขลา, 2528.
- สุวิงศ์ พงศ์ไพบูลย์. โครงสร้างและพลวัตวัฒนธรรมภาคใต้กับการพัฒนา. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544.
- สุวิงศ์ พงศ์ไพบูลย์, ดิลก วุฒิพาณิชย์ และประสิทธิ์ ชินการณ. จันทักษิณ : วิถีและพลัง. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544.
- สุนันท์ อินทนิล. วิถีชีวิตของชาวชุมชนน่าน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2544.
- สุภาคย์ อินทองคง และสงบ ส่งเมือง. “กระเบื้องดินเผาเมืองสงขลา” ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 1. กรุงเทพฯ. สยามเพรสแมเนจเม้นท์ จำกัด, 2542.
- เว็บไซต์ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ www.nesdb.go.th
- สัมภาษณ์
- นายอ้อม ทิพโอสด บ้านเลขที่ 118 หมู่ที่ 6 ตำบลน่าน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา วันที่ 23 มกราคม 2547